

"והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך"

העצה כנגד עמלק המעיף אותנו במלחמת היצר למצוא מנוחה בלימוד התורה ובשמירת שבת

ובהשקפה הראשונה תמוה מאד, מה ראו על ככה לקבוע את ימי הפורים בשני הימים, שכבר נחו מן המלחמה ולא היה בהם שום נס, ולא קבעו אותם בשני הימים שערכו ישראל מלחמה גדולה עם אויביהם, הפרזים בי"ג באדר והמוקפים בי"ד באדר, שבימים הללו עשה הקב"ה נס לישראל שניצחו את אויביהם מזרע עמלק במלחמה, על כך מבאר ה"שפת אמת" הענין בזה בלשון קדשו:

"מה שקבעו עיקר היום טוב ביום המנוח ואומרים שעשה נסים בזמן הזה, הגם דלכאורה עיקר היה ניצחון המלחמה. אכן תכלית מלחמת עמלק ימח שמו הוא לבטל המנוחה, כמו שכתוב (דברים כה-יח) אשר קרך בדרך, כמו שכתוב (שם יט) והיה בהניח [ה'] אלקיך לך מכל אויביך מסביב] כו' תמחה [את זכר עמלק מתחת השמים] כו'. נמצא שעיקר רדיפת עמלק שלא לבוא אל המנוחה, וזה האות שבאו אל המנוחה הוא עדות על מחיית כוחו של עמלק, ובזאת המנוחה מחו אותו יותר מבמלחמה.

ולכן כתיב (אסתר ט-טז) ונוח מאויביהם והרוג [בשונאיהם] כו', שבמנוחה זו הרגו אותו. והענין דכתיב (שמות יז-ד) מחה אמה, דרשו חז"ל (אסתר ד-יג) בעולם הזה ובעולם הבא, למטה ולמעלה כו', ולעולם כן הוא שבמלחמה התישו כוחו בגשמיות כדי שיבואו אל המנוחה, ואז שבאו לשורשם הרגו את השורש שלו למעלה, וזה העיקר (אסתר ט-יז) ועשו אותו יום משתה ושמחה".

שרו של עמלק הוא היצר הרע שנלחם עם ישראל בכל הדורות

כעבדא קמיה מאריה נראה להרחיב ולהשתעשע בדברי ה"שפת אמת", שמגלה לנו כאן פנינה יקרה, יסוד נפלא ונשגב, שנוגע לכל הדורות, ובפרט בדור שלנו של "עקבתא דמשיחא", בהבנת דרכי המלחמה של עמלק הוא היצר הרע. אך נקדים כמה הקדמות יקרות אשר יאירו לנו את הדרך.

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אמרו לו ישראל, משה רבינו, כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחד אומר (שמות כ-ח) זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם, זה זכור וזה זכור. אמר להם משה, לא דומה כוס של קונדיטין לכוס של חומץ, זה כוס וזה כוס, זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק".

וכבר תמהו המפרשים המה ראו כן תמהו, מהי הסתירה בין מצות: "זכור את אשר עשה לך עמלק", למצות: "זכור את יום השבת לקדשו", שעל כך שאלו ישראל את משה: "היאך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור", האם אין ביכולתנו לזכור את שני הדברים ביחד, גם מה שעשה לנו עמלק וגם את יום השבת לקדשו.

עמלק מעיף את ישראל במלחמותיו התמידות

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי הקדמה יקרה מפז ומפנינים ממשנתו הטהורה של ה"שפת אמת" (פורים שנת תרמ"ו), שעמד על המחקר ליישב הפליאה העצומה, על מה שקבע מרדכי בהסכמת שאר חכמי הסנהדרין שבאותו הדור, לעשות את ימי הפורים לפרזים ביום י"ד אדר ולמוקפים ביום ט"ו באדר, בימים שכבר נחו מן המלחמה עם אויביהם מזרעם של עמלק, כמו שכתוב (אסתר ט-כ):

"ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש הקרובים והרחוקים, לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה, כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".

שבת קודש הבאה עלינו לטובה נקראת "שבת זכור", על שם תקנת חכמינו ז"ל לקרוא בשבת שלפני פורים מצות זכירת עמלק בפרשת כי תצא (דברים כה-יז): "זכור את אשר עשה לך עמלק", כמו ששינו במשנה (מגילה כט.), ומפרש בגמרא (שם ל.) הטעם שהסמיכו והקדימו מצות זכירת עמלק לפורים, כדי לקיים בכך מה שכתוב במגילה (אסתר ט-כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" - "נזכרים" הוא רמז על מצות זכירת עמלק, "ונעשים" הוא רמז על פורים, שאנו חוגגים מעשה הנס של מחיית המן האגגי שהיה מזרע עמלק. הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן במצות זכירת עמלק (דברים שם):

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

וצריך להבין בדרך עבודה השווה לכל נפש, מהי תועלת הזכירה לזכור מה שעשה לנו עמלק, כאשר אין אנו יודעים כהיום הזה מי הוא עמלק, ואפילו אם היינו יודעים הלא אין בכוחנו להילחם כנגדו כל זמן היותנו בגלות, כמו שכתוב: "והיה בהניח ה' אלקיך מכל אויביך מסביב... תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", אם כן מהו הלקח שאנו יכולים ללמוד בעבודת ה' מזכירת עמלק בזמן הגלות.

עוד ראוי להתבונן במה שתיקנו לקרוא מצות מחיית עמלק בשבת קודש, וכבר העיר על כך ה"מגן אברהם" (או"ח תחילת סימן תרפה): "דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זו, אלא שחכמים תיקנו בשבת זו, הואיל ושכיחי רבים בבית הכנסת, וסמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן". אמנם כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים פנים, נבאר הענין שתיקנו לקרוא מצות זכירת עמלק דוקא בשבת, על פי מה שמצינו מאמר תמוה בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד):

ישוב הפליאה: מדוע קבעו חכמינו ז"ל שמחת פורים ביום שנחו ישראל מהמלחמה ולא ביום המלחמה עצמו

שפת אמת: מטרת עמלק לעייף את ישראל במלחמה תמידית עם היצר הרע המתחדש בכל יום

"ואתה עייף ויגע", ממלחמת היצר המתגבר בכל יום בתחבולות חדשות, וכתוצאה מכך, "ולא ירא אלקים"

העצה על כך: "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש", שהוא מקום מנוחה מהיצר לעוסקים בתורה

לפי זה נשכיל להבין תכסיסי המלחמה של היצר הרע שמתגבר בכל יום במלחמות חדשות, כדברי רבי יצחק: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום". או כפי הגירסה בגמרא (קידושין ל:): "יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום". כי אפילו כשהוא רואה שלא הצליח להפיל את האדם ברשתו פעם ופעמיים, בהיותו עומד כסלע איתן שלא ללכת אחר עצת היצר, הוא ממשיך להתגבר עליו בכל יום בתחבולות חדשות, ביודעו שאם ימשיך להילחם כנגד האדם בלי הרף, הרי בסופו של דבר מפאת היותו בשר ודם יתעייף ויפול ברשתו.

אלא שלפי זה נשאלת השאלה, מאחר שחכמינו ז"ל מעידים כי כך היא דרכו של היצר הרע, שהוא מתגבר ומתחדש על האדם בכל יום בתכסיסי מלחמה חדשים, כדי שיתעייף מלערוך עמו מלחמה ועל ידי זה יפול כפרי בשל ביד היצר, מה יעשה האדם שאין בכוחו להילחם עם היצר בלי הרף.

"אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש"

ונראה לפי עניות דעתי כי חכמינו ז"ל עצמם מגלים לנו תשובה ברורה על שאלה זו, כי אחרי שהביאו את שני המאמרים של רבי יצחק ורבי שמעון בן לקיש על: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", הסמיכו מיד אחריו את המאמר:

"תנא דבי רבי ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. אם אבן הוא נימוח, דכתיב (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים, וכתוב (איוב יד-ט) אבנים שחקו מים, אם ברזל הוא מתפוצץ, דכתיב (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע".

כאשר נתבונן במאמר זה נראה בחוש, כי תנא דבי רבי ישמעאל התכוון לתת לנו בכך תשובה ברורה, לא רק איך לנצח את היצר הרע, אלא גם איך למצוא מקום מקלט שיוכל למצוא שם מנוח ממלחמת היצר עצמה, כדי שיוכל להתמלא שם בכוחות חדשים

הקדושות כלפי מעלה, להילחם עם היצר הרע שרו של עמלק, שהפריד את ישראל מהקב"ה באומרים (שמות יז-י): "היש ה' בקרבנו אם אין", כדי להחזירם בתשובה שלימה שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את לבם לאביהם שבשמים.

ויש לצרף בזה מה שהביא בספר "בעל שם טוב" (פרשת כי תצא אות כד): "איתא בכתבי קודש של מרן רבי ישראל בעש"ט הקדוש זצוקללה"ה זי"ע וז"ל, עיקר מחיית עמלק הוא כי מתחילה צריכין למחות שר של מעלה שנקרא גס רוח, כמו שהובא בזהר הקדוש בכמה דוכתי, וביוצר דקדושה דפרשת זכור עיין שם, ואחר כך נמחה עמלק דלמטה".

המטרה של היצר הרע לעייף אותנו במלחמות

עתה הבה נתבונן איך תכסיסי המלחמה הגשמית של עמלק למטה כנגד ישראל, תואמים להפליא עם תכסיסי המלחמה הרוחנית של השר שלו היצר הרע כנגד ישראל, על פי מה ששינו בגמרא (סוכה נב):

"אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר (בראשית ו-ה) רק רע כל היום". עוד שינו (שם נב): "אמר רבי שמעון בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו-לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו, שנאמר (שם לג) ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהישפטו".

הביאור בזה על פי יסוד גדול בדרכי המלחמות, כי המנוחה לאנשי הצבא הלוחמים את המלחמה היא חלק בלתי נפרד מהמלחמה עצמה, שהרי אפילו גיבורים גדולים הנלחמים כאריות בעוז ובגבורה כנגד אויביהם, צריכים מדי פעם לנוח ולאזור כוחות חדשים כדי שיוכלו להמשיך במלחמה. כך ברא הקב"ה את האדם שהוא צריך לנוח ולרענן את כוחותיו, ואם לא ינוח אין מציאות בעולם שלא יתעייף ויפול במערכת המלחמה.

נפתח בדברי ה"אלשיך" הקדוש פרשת בשלח (שמות יז-ח), שמבאר הקושי של המלחמה עם עמלק, עד שהקב"ה עצמו צריך למחות את שמו, כמו שכתוב (שם יד): "כי מחה אמוחה את זכר עמלק מתחת השמים", על פי המבואר במדרש (ילקוט שמעוני פרשת בשלח רמז רמג) שאין הקב"ה מפיל אומה למטה, עד שהוא מפיל תחילה השר שלה למעלה, כמו שכתוב (ישעיה כד-כא): "והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה".

לפי זה מגלה לנו ה"אלשיך" הקדוש, כי שרו של עמלק למעלה הוא הס"מ שהוא היצר הרע, כמבואר בגמרא (ב"ב טו): "הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות". ומאחר שאין הקב"ה מפיל אומה למטה לפני שהוא מפיל את השר שלה למעלה, נמצא כי מקודם צריך להפיל את שרו של עמלק הוא היצר הרע למעלה, כדי שיהיה אפשר להפיל את עמלק למטה.

אולם מאחר שכל פעם שישאל חוטא בעצת היצר הרע, הרי הוא נותן כח ועוז ליצר הרע שרו של עמלק, לכן קשה להכניע את עמלק למטה, שהרי שרו למעלה מתחזק מהחטאים והעוונות, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה שלימה שנתגבר על היצר הרע, ואז יפיל הקב"ה שרו של עמלק למעלה ואחר כך ימחה את זכר עמלק למטה.

והנה רעיון נשגב זה מצינו בדברי ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן מב), שמבאר לפי זה כמין חומר מה שכתוב במלחמת עמלק (שמות יז-ט): "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידי". כי משה רבינו אמר ליהושע לבחור לו אנשים שילחמו עם עמלק למטה, ואילו משה עצמו עלה ראש הגבעה כדי להילחם עם שרו של עמלק הוא הס"מ למעלה.

לפי זה נשכיל להבין פירוש הכתוב (שם י): "ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להילחם בעמלק" למטה, "ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה", להילחם עם שרו של עמלק למעלה, "והיה כאשר ירים משה ידו", לנצח את שרו של עמלק למעלה, "וגבר ישראל", על עמלק למטה, "וכאשר יניח ידו", שלא היה יכול לנצח את עמלק למעלה, "וגבר עמלק" למטה.

יומתק להבין בזה מה ששינו במשנה (ר"ה כט): "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים". הרי מבואר כי משה רבינו התכוון בהרמת ידיו

היה שולט בהם, אבל באותה שעה שרפו ידיהם מן התורה שהיא תבלין כנגד היצר הרע, נתחזק כוחו של היצר הרע שרו של עמלק למעלה, ועל ידי זה גם למטה: "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים" – בחטא "שרפו ידים מן התורה".

ביום שנחו ממלחמת עמלק קיימו וקיבלו את התורה מאהבה

מעתה יאירו עינינו להבין דבריו הנפלאים של ה"שפת אמת", כי מה שקבעו מרדכי ושאר חכמי הסנהדרין את שני ימי הפורים של הפרזים והמוקפים, ביום שנחו בו ישראל מהמלחמה כנגד אויבי ישראל, הוא באמת חלק בלתי נפרד ממחיית עמלק, שהרי כפי המבואר נלחם עמלק בישראל על ידי שמונע מהם את המנוחה, אמנם עיקר הניצחון על עמלק הוא כאשר אנו זוכים למצוא מנוחה ממלחמותיו על ידי שאנו דבקים בתורת ה'.

יומתק להבין בזה מה שכתב ה"שפת אמת" הנ"ל, כי ביום המנוחה הרגו את השורש של עמלק: "ולכן כתיב ונח מאויביהם והרוג [בשונאיהם] כו', שבמנוחה זו הרגו אותנו... ולעולם כן הוא שבמלחמה התישו כוחו בגשמיות כדי שיבואו אל המנוחה, ואז שבאו לשורשם הרגו את השורש שלו למעלה, וזה העיקר ועשו אותו יום משתה ושמחה". לפי האמור הביאור בזה, כי ביום שנחו מאויביהם על ידי שעסקו בתורה שהיא בבחינת: "וירא מנוחה כי טוב", הרי זה בעצם מלחמה כנגד היצר הרע שרו של עמלק שמתבטל על ידי עסק התורה, כמאמר הקב"ה: "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין כנגדו".

יש להוסיף נקודה יקרה על פי מה שגילו לנו חכמינו ז"ל כי בפורים קיבלו ישראל את התורה מאהבה, כמו שדרשו בגמרא (שבת פח.) מקרא שכתוב (שמות יט-ז):

"ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם... אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

לפי האמור יש לומר כי היהודים בערי הפרזות שניצחו את המלחמה ב"ג באדר, קיימו וקיבלו עליהם את התורה מאהבה למחרת ב"ד באדר מאהבת הנס, ועל ידי קבלת התורה זכו למצוא מנוחה ממלחמת עמלק, ואילו בשושן שנלחמו עוד יום אחד וניצחו את אויביהם ב"ד באדר, קיימו וקיבלו את התורה מאהבה למחרת בט"ו באדר, ובכח קדושת התורה מצאו מנוחה

חכמינו ז"ל קבעו שמחת פורים ביום שנחו ישראל ממלחמת עמלק על ידי שקיבלו עליהם את התורה מאהבה

שבת קודש הוא יום מנוחה ממלחמת היצר: "נפש כי נאנחה", מעייפות המלחמה, "בא שבת בא מנוחה"

"וזהו בהניח ה' אלקיך מכל אויביך מסביב",

על ידי עסק התורה ושמירת שבת, "תמחה את זכר עמלק"

חז"ל תיקנו לקרוא בתורה זכירת עמלק בשבת,

כדי לשלב קדושת השבת והתורה המבטלים את קליפת עמלק

"וירא מנוחה כי טוב" – מנוחה ממלחמת היצר

יומתק להבין בזה מה שדיבר יעקב אבינו שבשחו של יששכר עמוד התורה (בראשית מט-ג): "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד". ופירש רש"י: "יששכר חמור גרם, חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד. רובץ בין המשפתים, כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין, בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא".

לפי האמור יש לפרש הכוונה בזה, כי יששכר עמוד התורה שיוצא מעיר לעיר להשפיע מתורתו לישראל, כאשר הוא רוצה לנוח ממלחמת היצר, הרי הוא רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם את סחורתו, דהיינו בבתי מדרשות שהם בבחינת ערי מקלט לנוח שם ממלחמת היצר, ועל כך אמר: "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה", כי הוא מתמלא שם בכוחות חדשים לנהל את המלחמה כנגד היצר הרע, ועל ידי זה גם כשיוצא מבית המדרש: "ויט שכמו לסבול", מלחמת היצר, "ויהי למס עובד", לעבוד את ה' כאיש גיבור חיל במלחמה כנגד היצר הרע.

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שגילו לנו חכמינו ז"ל, כי מלחמת עמלק באה על ישראל כעונש על ביטול תורה, כמו שדרשו בגמרא (סנהדרין קו.) על הפסוק שנאמר במלחמת עמלק (שמות יז-ח): "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים, מאי לשון רפידיים... רבי יהושע אומר, שריפו עצמן מדברי תורה". ופירש רש"י: "רפידיים, רפיון ידים הוא, כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק".

לפי האמור הביאור בזה, כי אם היו ישראל עוסקים בתורה, לא היה היצר הרע שרו של עמלק יכול לשלוט בהם, ועל ידי זה גם עמלק למטה לא

להילחם עם היצר הרע, גם אחרי שיצטרך לצאת מבית המדרש כדי לעסוק בפרנסתו. והביאור בזה הוא על פי מה ששינו בגמרא (קידושין ל:):

"תנו רבנן (דברים יא-יח) ושמנתם [את דברי אלה על לבבכם] - סם תם [רפואה שלמה], נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה, והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו, בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך, ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן, ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי [מוגלה]. כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו".

גילו לנו חכמינו ז"ל בכך, כי כל זמן שאדם עוסק בתורה שהיא תבלין כנגד היצר הרע, הרי הוא נמשל לאדם שיש לו תחבושת ורטיה עם משחת מרפא על מכתו, שאינו צריך לחשוש מהיצר הרע. ואם בכל אדם שעוסק בתורה כך, על אחת כמה וכמה כאשר הוא נכנס לבית המדרש, שהוא מקום קדוש שרבים עוסקים שם בתורה, מובטח לו כי בזכות קדושת בית המדרש בצירוף עסק התורה, לא רק שניצל מן היצר הרע, אלא זאת עוד שתהיה לו מנוחה מהמלחמה עצמה, כי היצר הרע אין לו שליטה בבית המדרש, וכך יוכל לשאוב כוחות חדשים בבית המדרש, להיות מוכן ומזומן כשיוצא לעסקיו להילחם כגיבור כנגד היצר הרע.

וזהו שמכנה תנא דבי רבי ישמעאל את היצר בתואר: "אם פגע בך 'מנוול' זה", כי הוא מנהל מלחמה מתמדת עם איש ישראל בלי הרף, ואפילו כשרואה שאדם משתדל בכל כוחו להתגבר עליו, הוא מחפש תחבולות חדשות איך להמשיך במלחמות עמו, כדי שיתעייף ולא יהיה לו כח להילחם כנגדו. ועל כך נתן לנו עצה נפלאה: "משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ", כי מפאת קדושת המקום והתורה, אין לו שום שליטה אפילו להילחם עם איש ישראל, ועל ידי זה יוכל לעסוק בתורה במנוחת הנפש.

השילוב הנפלא של עסק התורה ושמירת שבת

נמצינו למדים מכל האמור, שיש לנו שתי עצות למצוא מנוחה ממלחמת היצר, העצה הראשונה היא לעסוק בתורה, והעצה השנייה היא שמירת שבת שהיא יום מנוחה ממלחמת היצר. והנה כאשר נתבונן נראה כי שתי העצות הללו קשורות בקשר אמיץ, שהרי מבואר בגמרא (שבת פ"א:): **"בשבת ניתנה תורה לישראל"**. זאת ועוד, שיום השבת הוא מיוחד לעסוק בו בתורה, בפרט לאלה העוסקים בכל ימות השבוע בפרנסתם, כמו שהביא ה"טור" (או"ח סימן ר"ץ) בשם המדרש:

"אמרה תורה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לרמוז זה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי. אמר לה, יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך".

נמצא כי בשבת קודש משתלבות שתי העצות יחד, עסק התורה ושמירת שבת, כדי שינוח בה האדם מהמלחמה שהוא צריך לנהל כנגד היצר הרע בימות החול, ועל ידי זה יתמלא כוחות חדשים להילחם כנגד היצר הרע בימות החול, אלא שגם בימות החול צריך לקבוע עתים לתורה, לקיים בכך את דברי התנא דבי רבי ישמעאל: **"אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש"**.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה, מה שתיקנו חכמינו ז"ל לקיים מצות זכירת עמלק, על ידי הקריאה בתורה בשבת קודש שלפני פורים, כדי לשלב בזה קדושת השבת עם הקריאה בתורה, אשר טובים השנים לתת לנו מנוחה ושמחה ממלחמת היצר הרע שרו של עמלק, ועל ידי זה נזכה באמת למחות את שמו של עמלק למעלה, עד שימחה הקב"ה את שמו למטה.

"והיה בהניח ה' אלקיך לך" - לימוד התורה ושבת קודש

הנה כי כן יאירו עינינו להבין הכוונה במצות זכירת עמלק, לזכור המלחמה הגשמית שערך עמלק כנגד ישראל למטה, והמלחמה הרוחנית שערך שרו היצר הרע למעלה: **"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים"**, כאשר הייתם עייפים ויגעים מטורח הדרך, **"אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך"**, בידעו שאין בהם כח להילחם כנגדו, **"ואתה עייף ויגע ולא ירא אלקים"**, כי מפאת המלחמה המתמדת של היצר הרע שמתחדש בכל יום בתחבולות חדשות, אתה עייף ויגע מלהילחם כנגדו ואינך ירא אלקים.

ממלחמת עמלק, ומטעם זה קבעו את שני ימי הפורים ביום אשר נחו בו היהודים מאויביהם, כי ביום שקיבלו את התורה מאהבה נחו ממלחמת עמלק בבחינת: **"וירא מנוחה כי טוב"**.

שבת הוא יום מנוחה ממלחמת היצר הרע

ועתה בא וראה מה שמצינו עוד עצה נפלאה, זמן מיוחד שהקדיש לנו הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו לנוח בו ממלחמת היצר הרע, הלא היא **שבת קודש** שהיא יום מנוחה שאיש ישראל נח בו ממלחמת היצר הרע, כמו שכתב ב"אהבת שלום" להר"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע (פרשת בשלח ד"ה מלחמה לה' בעמלק), והנה הדברים בלשון קדשו:

"לבאר כוננת החרוז בזמירות (יום שבת קודש) נפש כי נאנחה, בא שבת בא מנוחה. פירוש, דהנה איתא בזוהר הקדוש (ח"ג קעו.) כי שבת נקרא שבת שלום... והיינו כי בו ימי המעשה צריך למלחמת היצר... אבל בשבת קודש אין צריך למלחמת היצר כנודע. וזהו מאמר הכתוב (שמות לא-טו) ששת ימים יעשה מלאכה, היינו מלחמת היצר, כי מלחמת היצר היא מלאכה גדולה, וביום השביעי שבת, לשון שביעתא ונייחא, ולא תעשה מלאכה, כי בשבת קודש אינו צריך למלחמת היצר."

וזהו שנקרא שבת קודש, שבת שלום, שאין בו מלחמה, ונקרא גם כן שלום מלשון שלימות, כי אם ח"ו עדיין צריך למלחמת היצר אזי אין שלימות עדיין. וזהו נפש כי נאנחה, פירוש, שבששת ימי המעשה יש אנחה בנפש ממלחמת היצר, בא שבת שלום, בא מנוחה, היינו מנוחת היצר.

על פי האמור הוא מוסיף לפרש כמין חומר מה שפירש רש"י על הפסוק (בראשית ב-ב): **"ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה - מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה"**. כי בששת ימי החול צריך להילחם מלחמת חורמה כנגד היצר הרע, נמצא שהעולם היה חסר יום מנוחה לנוח בו ממלחמת היצר, **"באת שבת באת מנוחה"**, שהאדם נח בו ממלחמת היצר עכדה"ק.

יומתק לפרש בזה מה שדרשו בגמרא (שבת י"א) מה שאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות לא-ג): **"ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם - אמרו לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גזני ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל"**. לפי המבואר המתנה הטובה היא מה שהקב"ה נותן לנו יום מנוחה, לנוח בו מן המלחמה הקשה של היצר הרע.

אמנם על כך אומר הכתוב: **"והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב"**, כאשר ישפיע לך הקב"ה מנוחה בשבת קודש ממלחמת היצר, והוסיף לרמוז עוד מקום שהקב"ה משפיע לנו מנוחה ממלחמת היצר, **"בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה"**, הוא רמז על העסק בתורה בבתי מדרשות שיש להם קדושת ארץ ישראל, כמבואר בגמרא (ברכות ה):

"אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל, תמה ואמרו, (דברים יא-כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב, אבל בחוצה לארץ לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמרו היינו דאהני להו, כדאמרו רבי יהושע בן לוי לבניה, קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי".

ופירש המהרש"א הכוונה בזה, כי בתי כנסיות ובתי מדרשות יש להם קדושת ארץ ישראל, כמבואר בגמרא (מגילה כט): **"עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל"**. הנה כי כן: **"והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב... תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח"**. כי המנוחה עצמה היא חלק בלתי נפרד ממחייית עמלק, שכל שאיפתו להטריד אותנו במלחמת היצר.

מעתה יאירו עינינו להבין מאמר הפרקי דרבי אליעזר: **"אמרו לו ישראל, משה רבינו, כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחד אומר זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם, זה זכור וזה זכור"**. כלומר, הלא תכלית מצות: **"זכור את אשר עשה לך עמלק"** היא, כדי להילחם עמו מלחמת חורמה, אם כן איך יתקיים: **"זכור את יום השבת לקדשו"**, שהכוונה בזה לקדשו במנוחה שלא לעשות בו מלאכה, הלא צריך להילחם עם עמלק גם בשבת.

"אמר להם משה, לא דומה כוס של קונדיטין לכוס של חומץ, זה כוס וזה כוס, זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק". כלומר אדרבה בכח מצות הזכירה בשבת קודש לקדשו במנוחה על ידי עסק התורה, מבטלים את היצר הרע שרו של עמלק בשורשו למעלה, ועל ידי מנוחה זו נתמלא בכוחות חדשים להילחם בו ולנצחו בכל ימות השבוע, נמצא כי המנוחה עצמה בשבת היא חלק בלתי נפרד ממצות זכירת ומחייית עמלק.

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com